

KONFERENCIABESZÁMOLÓ

Csótó Mihály

EFITA 2007. Az Európai Agrárinformatikai Szövetség konferenciája az IKT szerepéről a vidéki környezet védelmében és a fenntartható fejlődésben

„Environmental and rural sustainability through ICT”. Glasgow Caledonian University, Glasgow, 2007. július 2–5.

Az EFITA (*European Federation for Information Technology in Agriculture*) két évente rendezi meg a mezőgazdaság, a vidéki környezet és az IKT kapcsolatával foglalkozó konferenciáját, melyre idén Glasgow-ban került sor. A rendezvény középpontjában az élelmiszer-biztonsággal, a termelőket támogató rendszerekkel, a vidéki közösségi internet-eléréssel, valamint a gazdálkodók IKT-használatával kapcsolatos kérdések álltak.

Napjainkban a mezőgazdaságban világszerte hasonló tendenciák tapasztalhatók: a foglalkoztatottak és a gazdaságok száma csökken, miközben a gazdaságok mérete növekszik, előtérbe kerül a fenntartható fejlődés gondolata, és felértékelődnek a környezeti, tájgazdálkodási szempontok, valamint a minőségi és a helyi termékek. Ebben az átalakulási folyamatban, illetve az újabb célok elérésében kiemelt szerep jut az információs technológiáknak, különösen az alábbi területeken:

- az erőforrások megfelelő felhasználása, a veszteségek és a hulladékok csökkentése;
- az élőknerkaerő helyettesítése, automatizálási folyamatok;
- a hatékony környezetgazdálkodáshoz szükséges információk elérhetővé tétele;
- a vállalkozások közötti kapcsolatok erősítése regionális és helyi szinten, új alapokra helyezett információmegosztási és monitoring rendszerek révén;
- a minőségi szabványoknak való megfelelés;
- magasabb szintű tájékozódási és visszacsatolási lehetőségek biztosítása a teljes ellátási láncban;
- a gazdálkodók piaci információs és logisztikai támogatása speciális új termékek vagy szolgáltatások bevezetéséhez, illetve új piacokon való megjelenéshez;
- a fiatalok és a vidékre „kiköltözők” helyben maradásának elősegítése a távoli térségekben, a változatos összetételű (időszerű, fiatal, kitelepülő) vidéki lakosság igen sokrétű információs igényeinek egyidejű kielégítése révén.

A konferencia előadói közül talán Sarah Skerratt, a *Scottish Agricultural College* kutatója foglalta össze a legátfogóbban, hogy a tértől manapság egyre inkább függetlenedő világban milyen helyzetbe kerülnek a vidéki területek, amelyeknek éppen a tér-

beli elhelyezkedésük a legfőbb sajátosságuk, azaz a vidéki térségekben az IKT terjedésével párhuzamosan milyen tendenciák érvényesülnek, számít-e még a tér a tér nélküli világban.

Bevezetesként megemlített néhány – enyhén utópisztikus – elgondolást, köztük Wellman elméletét, miszerint a „behálózott egyéniségek” (*networked individuals*) identitása független lehet a földrajzi elhelyezkedésüktől, s ennek köszönhetően a „tértelenség” kiküszöbölhet olyan negatív hatásokat, melyeket a helyhez kötöttség, illetve a helyi közösségi identitás okoz. Felidézte továbbá Caincross gondolatait, aki egyenesen a távolság haláláról és a földrajzi meghatározottság végéről beszél felszabadító értelemben, de a pozitív állásfoglalások mellett rámutatott az utópisztikus vélemények ellenében ható tényezők meglétére is.

Mondanivalójának sarkalatos pontja volt, hogy csökkent a helyi történések iránti civil elkötelezettség. Az egyén önző módon választja ki azokat a közösségeket, amelyeknek tagja kíván lenni, és a saját érdekeinek megfelelő időbeosztással vesz részt azok életében. Könnyen megfeledkezünk azokról, akik nem illenek a világképünkbe, szem elől veszítve azt az alapelvet, hogy a társadalom tagjai kölcsönös felelősséggel tartoznak egymásért. Ugyanakkor az IKT lehetőséget ad a társadalom alsóbb rétegeinek is az irányítás megragadására a közösségi cselekvés útján, s az ennek jegyében létrehozott közösségi internetelési pontok és helyi hálózati honlapok (*Community Informatics*), valamint a megélelénkült lokális információcsere pozitív hatásait senki sem vonja kétségbe.

Konkréten a vidéki térségek helyzetére rátérve, Skerratt korunk egyik első számú fejlesztési területén, a széles sávú internet-hozzáférés terén Skóciában is tapasztalható anomáliákról beszélt. Bemutatta bizonyos másodlagos digitális megosztottság kialakulását, ami abban nyilvánul meg, hogy az igazán korszerű és a szolgáltatásoknak megfelelő sávszélesség a városhatárokon kívül nem érhető el. A vidéki területekre még ma is az „első generációs” (512 kbps vagy 1 Mbps maximális letöltési sebességű) internetkapcsolatok a jellemzők. Ez a helyzet különböző tényezők – az infrastrukturális hiányosságok, az aránytalanul magas költségek, a munkavégzés során alacsony szinten megvalósuló IKT-használat és a lakosság körében tapasztalható elöregedés – összeadódó hatásainak eredményeként alakul ki.

Az összkép tehát igen vegyes: a széles sávú elérés sebessége széles tartományban ingadozik, miközben a hozzáférési lehetőség megléte nem jelenti automatikusan az internet használatát is. A fejlesztésekben ugyanakkor a rövid távú szemlélet uralkodik, és a problémákat csak fokozza a különböző igények és élethelyzetek komplexitása, valamint a vidéki közösségek bonyolult összetétele is. Végezetül közösségi példákat mutatott be, hangsúlyozva a multifunkcionalitás fontosságát. A kezdeményezések közül nem mindegyik képes a fennmaradásra. Ennek a humán tőke, a társadalmi tőke, a környezet, a hozzáadott érték és a kulturális normák tekintetében egyaránt számos oka van, amelyek arra mutatnak rá, hogy mindig az adott kontextusban kell elhelyezni a technológiát. Az emberek szociális lények, és beszélni, találkozni akarnak másokkal.

A konferencián több olyan felmérés eredményeit is bemutatták, amelyek egy-egy adott ország gazdálkodói körében vizsgálták az IKT eszközök (elsősorban a számítógép és az internet) elterjedtségét, feltérképezve az új eszközök széles körű használatbavételének akadályait.

Guy Waksman 2006-ban végzett felmérések során nyert franciaországi adatokat ismerttetett: A 35 hektárnál nagyobb gazdaságok esetében itt mindössze 4 százalékos volt azoknak az aránya, ahol nem volt számítógép. Az internetező gazdaságok az összes gazdaságnak mintegy a harmadrészét tették ki. A hálózati kommunikáció leggyakoribb témái a személyes és családi ügyek voltak. Egy másik, szintén 2006. évi felmérés (700 gazdálkodó megkérdezésével) azt mutatta, hogy a gazdálkodók attitűdjei az IKT-val kapcsolatban nem sokban különböznek a franciaországi átlagtól. Az e-kereskedelmi szolgáltatások igénybevétele nem igazán terjedt el, a gazdálkodók körében az időjárás-előrejelzés számít a legfontosabb információnak.

Andy Offer egy 2100 fős mintán végzett felmérés eredményeit ismertette, melynek során a számítógép- és internethasználatot vizsgálták Angliában és Walesben. Az eredmények némileg meglepően alakultak. Egy korábbi, 2004-ben végzett felmérés szerint akkor a gazdálkodók mindössze 33 százaléka használt rendszeresen számítógépet (ebben a tekintetben messze elmaradva az átlagtól), az újabb felmérés szerint azonban 2006-ban ez az arány már jóval magasabb, 75 százalékos volt. Az is kiderült, hogy a számítógép-tulajdonosok jelentős része a gazdálkodással összefüggő célokra is felhasználja a számítógépet, negyötödüknek pedig internetkapcsolata is van, bár annak mindössze 41 százaléka széles sávú. A számítógépet nem használók jelentős része úgy vélekedett, hogy a gazdálkodáshoz szükséges információkat más forrásokból is be tudják gyűjteni, míg egyharmad részüknek elképzelése sem volt arról, hogy milyen információk lelhetők fel a világhálón – a tudatosság növelésére tehát a javuló eszközzellátottság elenére is célszerű figyelmet fordítani.

Egy írországi felmérés szerint a nagyobb haszonkulccsal működő gazdaságok nagyobb mértékben használják az IKT eszközöket, mint a kevésbé nyereségesek (pl. a tejgazdaságok jobban támaszkodnak az új eszközökre, mint a húsmarhatenyésztő gazdaságok). Az ír tapasztalatok alapján a gazdálkodók elsősorban nem a beszerzés vagy a tudáscsere eszközének, hanem információforrásnak tekintik az internetet (információn leginkább különféle adatokat értve). Ennek megfelelően az elvárásaik is leginkább a minél több információ gyors elérhetőségére vonatkoznak. Az információcsere a „hagyományos” telefonbeszélgetéseket, a rövid szöveges üzenetek váltását és a személyes találkozásokat megelőlőbbnek tartják. Az IKT használatában mutatkozó különbségek itt is a más országokban szintén azonosított független változók (a farm mérete, termelési potenciálja, gazdasági hatékonysága) szerint rajzolódnak ki a legélesebben. Az írországi helyzet ugyanakkor egy érdekes megosztottságot is mutat: a közintézmények és a tanácsadók számos releváns információt egyre inkább e-mailen vagy weboldalak segítségével juttatnak el a célcsoportokhoz, mivel ezek a csatornák könnyebben és olcsóbban üzemeltethetők. A meginterjúvált szaktanácsadók között voltak olyanok, akik bizonyos információkat kizárólag ezeken a csatornákon osztanak meg másokkal – azok tehát, akik nem használják az internetet, nem juthatnak hozzá ezekhez az információkhoz.

A flandriai kerteszetek körében végzett felmérések eredményei sem különböznek sokban a hasonló felvételekből kibontakozó képtől. A gazdaság mérete, a kor és az iskolázottság szignifikánsan befolyásolja az IKT elterjedtségét. A számítógépet nem használó gazdaságoknál a technikai tudás hiánya, illetve a technológiától való félelem volt a leggyakrabban megemlített visszatartó tényező. Azok a gazdálkodók, akiknek volt számítógépük, de nem használták azt a gazdaságukban folyó munkához, legtöbbször

ször azzal indokolták ezt, hogy nem tudják, mire lehetne felhasználni akár a számítógépet, akár az internetet a munkájukban.

Ezekből a felmérésekből általánosságban megállapítható, hogy noha lassan javul a helyzet, a vidéki térségek – és maguk a gazdálkodók is – a legtöbb országban jelentősen le vannak maradva az eszközhasználat terén. A különbségek általában az ismert demográfiai és gazdasági jellemzők (a gazdálkodók életkora és iskolázottsága, illetve a gazdasági ágazat, a gazdaság mérete és a tevékenység intenzitása) szerint jelentkeznek. A használat során ugyanakkor főleg az információkeresés dominál, az e-kereskedelem és a *web 2.0* körébe tartozó alkalmazások a háttérben maradnak. Az új eszközök nem használatának okai között nem elsősorban anyagi tényezők szerepelnek, hanem a szaktudás hiánya és a technológiától való „félelem”. A gazdák jelentős része vélekedik úgy, hogy más forrásokból is be tudja gyűjteni a gazdálkodáshoz szükséges információkat, de több felmérésből kiderült, hogy jó néhányuknak elképzelésük sincs arról, milyen információk lehettek fel a világhálón – az elérhető szolgáltatásokról való tájékoztatás feladatait tehát az emelkedő színvonalú eszközellátottság ellenére sem szabad elhanyagolni.

Az *EFITA* konferenciáin hagyomány, hogy a részt vevő szakembereket is megkérdezik a témakör legfontosabb kérdéseiről, és a felmérés eredményeit már az utolsó napon ismertetik. A résztvevők döntő többsége (92%) most úgy nyilatkozott, hogy a vidéki térségek informatikai fejlesztésére szerinte közpénzeket is rá kell fordítani. Az így vélekedők aránya a két évvel ezelőtti konferencián ennél jóval alacsonyabb volt, ami azt jelenti, hogy a közelmúltbeli tapasztalatok nem a piaci megoldások felé mutatnak. Szintén fontos eredmény, hogy a konferencia résztvevőinek többségi véleménye szerint a fejlesztési programokkal nem az egyéneket, vagyis nem elsősorban vagy kizárólagosan a gazdálkodókat, hanem a vidéki közösségeket kell megcélozni. Többen is megemlézték az alulról jövő (*bottom up*) kezdeményezések „becsatornázását”, és ez a kérdés a közösségi fejlesztési programokkal foglalkozó előadásokban is sokszor szóba került. Érdekes, hogy a téma szakértői ugyanakkor nem igazán tudtak megnevezni olyan átütő erejű újszerű megoldásokat („*killer applications*”), amelyekkel a vidéki gazdálkodókat rá lehetne venni az IKT használatára. Többen javasolták a gazdálkodók bevonását (például fókuszcsoportos vizsgálatok keretében) a számukra készülő tartalomszolgáltatások és különféle alkalmazások megtervezésébe és kidolgozásába. Szintén többek által említett szabály volt, hogy a gazdálkodási honlapoknak nem szabad túl sok információt tartalmazniuk. Arra a kérdésre válaszolva, hogy mely területeken jelenthet még nagy segítséget az IKT csatasorba állítása, a konferencia résztvevői egyértelműen az élelmiszer-biztonságot jelölték meg első helyen: itt a teljes ellátási lánc áttekinthetővé tételével lehetne valamelyest helyreállítani a közelmúlt botrányai miatt egyre inkább elillanó bizalmat.